

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ДЕМОКРАТІЇ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СУЧАСНОСТІ

У сучасних умовах демократичні принципи стають основою реформування системи публічного управління, орієнтованої на прозорість, підзвітність та участь громадян. Усвідомлення історичної еволюції демократії дає можливість осмислити сучасні тенденції державотворення в Україні та світі.

Демократія як політико-правовий феномен є однією з ключових категорій сучасної науки про публічне управління. Вона формувалася протягом століть - від перших проявів народовладдя в античних полісах до сучасних моделей представницької, партисипативної та електронної демократії. Її еволюція відображає не лише зміну форм державного устрою, а й трансформацію ціннісних орієнтирів людства, становлення громадянського суспільства та публічної влади як інституту служіння суспільним інтересам.

Перші ідеї демократії виникли у Давній Греції, де в Афінах V ст. до н. е. було закладено засади безпосередньої участі громадян у прийнятті рішень. Демократія розглядалася як форма народного самоврядування, що ґрунтується на рівності, свободі слова та участі громадян у політичному житті. Геродот одним із перших ужив термін «демократія», трактуючи її як владу, що забезпечує рівність перед законом[4].

Філософи Платон і Арістотель запропонували глибше осмислення демократії як форми державного правління. Платон вбачав у ній наслідок повстання народу проти аристократії, водночас застерігаючи від небезпеки переродження надмірної свободи у безлад [1]. Арістотель, навпаки, намагався віднайти баланс між правлінням більшості та дотриманням справедливості, вважаючи, що основою демократичного устрою має бути верховенство закону і участь усіх громадян у процесі ухвалення рішень[2].

У середньовічний період демократичні ідеї були відсунуті на другий план через домінування теократичних та монархічних форм влади. Лише в епоху

Відродження та Просвітництва відбулося повернення до принципів народного суверенітету, рівності та розподілу влади. Мислителі Ж.-Ж. Руссо та Дж. С. Мілль розглядали демократію не лише як політичний режим, але й як освітньо-виховний інститут, покликаний формувати свідомого, активного громадянина[3].

Поступово демократія набула рис універсальної цінності та стала фундаментом ліберального світового порядку. Авраам Лінкольн визначив її як «владу народу, здійснювану народом і для народу», чим окреслив її гуманістичну сутність. Проте подальший розвиток політичної думки продемонстрував, що демократія не є сталою формою - вона постійно адаптується до нових викликів, зокрема до глобалізації, інформаційних технологій і суспільної поляризації.

Сучасна демократія - це комплексна система політичного управління, що базується на принципах верховенства права, прав людини, відкритості влади, політичного плюралізму та громадянської участі. Її ефективність визначається не лише інституційною організацією влади, а й рівнем довіри громадян, якістю публічних комунікацій та здатністю держави реагувати на потреби суспільства.

Таким чином, еволюція поняття демократії від античності до сучасності демонструє її гнучкість і багатовимірність. У межах сучасних парадигм публічного управління демократія постає не просто формою державного устрою, а динамічною моделлю взаємодії влади й суспільства, що забезпечує легітимність, ефективність і сталий розвиток демократичної держави.

Еволюція демократії від античних форм народовладдя до сучасних моделей публічного управління свідчить про її здатність адаптуватися до соціальних, культурних і технологічних змін. Сучасна демократія виступає не лише політичною системою, а й ціннісною основою функціонування держави, орієнтованої на служіння суспільним інтересам, відкритість і підзвітність влади. У контексті розвитку публічного управління демократія набуває нових змістів - інтегрує принципи електронного врядування, громадянської участі та децентралізації, формуючи ефективну, прозору й інклюзивну систему управління. Для України розбудова демократичних інститутів і утвердження культури публічності залишаються ключовими умовами стійкого державного

розвитку та інтеграції в європейський простір цінностей і стандартів належного врядування.

Список використаних джерел

1. Антична культура і вітчизняна філософська думка. К., 1990.
2. Бебик В. Філософія аріїв: Аристокл і Аристотель.
3. Визначення та вимірювання демократії за ред. Д. Бітема ; пер. з англ. Г. Хомечко. 2-е вид. Львів : Літопис, 2015. 318 с.
4. Геродот. Кн. VII. Антологія світової політичної думки. М., 1997. Т.1